Vojni značaj templara u Križarskim ratovima

Živković, Goran

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:985353

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – Povijest
Goran Živković

Vojni značaj templara u Križarskim ratovima

Završni rad
Mentor: prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2014. godine

SAŽETAK

Tema ovog rada vojnički je značaj i uloga vitezova templara u dugotrajnim križarskim pohodima na Levantu. Pregled njihova vojnog djelovanja i značaja je izrađen na temelju brojnih monografija i znanstvenih radova koji su se bavili vojnom stranom ove organizacije. Vojnička uloga templara, premda značajna i svrhovita ostajala je u sjeni brojnih misterija i raznih teorija koje su se izrodile oko templarskog imena. Obrađujući tematiku ovog rada, prvo ćemo se upoznati sa samom bojnom taktikom i organizacijom srednjovjekovnih vitezova i u odgovarajući kontekst smjestiti templare i ukratko se osvrnuti na njihovo osnivanje koje je nadilazilo granice vojnog zanimanja. Glavni dio rada koncentrirati će se na djelovanje vitezova templara u brojnim bitkama protiv Saracena i isticanje brojnih različitih, pa i oprečnih stavova više povjesničara koji na njihovu ulogu i značaj gledaju iz različitih perspektiva. Posebna pozornost bit će obraćena na vjersku komponentu koja je uzrokovala križarske ratove i njezin utjecaj na vojnu izvedbu sukobljenih strana. Pojava i jačanje vjerskog fanatizma kroz brojne se bitke i pohode pokazala bitnom manom onih koji su se u nj pouzdavali te je pokazala da vjerski motivirani ratnici nisu u mogućnosti usporediti se s profesionalnim vojnicima. Nemogućnost da se odbaci ili marginalizira uloga vjere u vojnim pohodima leži važan je razlog propasti križarskih pohoda i država na Levantu.

KLJUČNE RIJEČI: templari, vitezovi, križari, vojska, Srednji vijek

SADRŽAJ

1. UVOD……...3
2. Bojna taktika i značaj srednjovjekovnih vitezova…….4
3. Osnivanje i značaj Reda Hrama……6
4. Vitezovi templari u prvim borbama protiv Saracena……..10
5. Templari – udarna šaka križarskih država……..14
6. Između taktike i nepromišljenosti……...15
7. Vjerski fanatizam kod muslimana i kršćanskih viteških redova……19
8. Daljnji križarski pohodi i pad križarskih država……21
9. Propast Reda Hrama……..24
10. ZAKLJUČAK…….26
11. POPIS LITERATURE……28

1. UVOD

U ovom radu govorit će se o znamenitom Redu Hrama iliti templarima s posebnim naglaskom na vojni aspekt njihova djelovanja tijekom križarskih ratova na Levantu. Detaljnom razradom prvo ću ih smjestiti u kontekst srednjovjekovnih vitezova te istaknuti njihove osobitosti koji su ih razlikovale od drugih viteških ratnika tipičnih za feudalno uređenje Srednjeg vijeka. Nadalje će se značajan dio rada baviti karakteristikama vjerskog fanatizma i njegovog utjecaja na vođenje ratnih operacija u ovim religijski motiviranim ratovima. Na kraju će dio prostora biti posvećen konačnom padu križarskih država u Svetoj zemlji i karakteriziranju uloge templara u ovim događajima, te razgraničavanju mitova i činjenica o templarima, jer kasnije legende su bitno zasjenile povijesno dokazane činjenice.

2. Bojna taktika i značaj srednjovjekovnih vitezova

Razdoblje ranog srednjeg vijeka bilo je obilježeno političkom i društvenom nestabilnošću europskog kontinenta koja je uvelike bila uzrokovana provalama raznih barbarskih naroda, ali i nemogućnošću novonastalih država da preuzmu i održe nasljeđe Zapadnog Rimskog carstva. No upravo u ovom turbulentnom razdoblju je stasao novi društveni sloj koji se u nadolazećim stoljećima prometnuo u dominantnu društvenu klasu i najvažniji rod ratnika – vitezova.

Prodori barbarskih Germana, a kasnije Arapa, Avara, Bugara, Vikinga i Mađara, stavljali su novi vladajući sloj pred brojne nove izazove, u prvom redu vojne. Većina ovih najezda je bila s vremenom ili odbijena ili su se napadači s vremenom asimilirali i napustili prethodni način života. Iznimno važan primjer naseljavanja i asimilacije barbarskih naroda koji su potom pokršteni bili su Normani koji su kasnije proširili svoju državu osvojivši saksonsku Englesku i muslimanski jug Italije i Siciliju.[1]

Na prijelazu tisućljeća upravo su Normani bili bitan čimbenik čije su ratničke tradicije i primjene ratničkih vještina stvorile vitezove kao dominantan rod ratnika u zapadnoj i srednjoj Europi.

Utjecaj Normana nije bio jedini i uvelike je viteštvu kao ratničkoj i društvenoj fromi dao konačan oblik, ali na samo ulogu i izgled vitezova su mnogo utjecali prethodni narodi koji su provaljivali u Europu.

Franačko kraljevstvo koje je uspostavio Klodvig I. vodilo je brojne osvajačke pohode, ali u ratovima koji su uslijedili pokazala se inferiornost franačkih vojski nasuprot nadolazećih osvajača, ponajviše zbog njihove slabe pokretljivosti. Ovaj problem je riješio Karlo Martel koji je svoju najveću pobjedu kod Toursa 732. godine dugovao ponajviše svom pješaštvu, ali upravo je on uvidio važnost konjanika u nadolazećim sukobima.

Društvene reforme Karla Martela koje je proveo nakon ove bitke vodile su sustavnom jačanju franačkog konjaništva. Važan i izuzetno hrabar potez bilo je njegovo oduzimanje crkvene zemlje koju je podijelio svojim sljedbenicima kako bi poboljšao njihov ekonomski položaj da bi bi se mogli opremiti kao konjanici.[2]

Uska povezanost zemlje i viteza postala je najvažnija odrednica viteštva jer ekonomska stabilnost bio je najvažniji preduvjet da bi netko postao vitez. Howard tako prijećuje da je u 10. stoljeću rat postao zanimanje bogatijih specijalista koji su za ovaj „zanat“ bili uvježbavani od rane mladosti, a ekonomsku sigurnost su imali zahvaljujući zemlji koju su dobivali u zamjenu za vojnu

[1] Michael Howard, *Rat u europskoj povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2002., str. 8.
[2] Charles Phillips, *The World of the Medieval Knight*, Hermes House, 2010., str. 19.

službu. A zemlja je bila i temelj feudalnog društva, te se klasa ratnika razvijala oslobođena svih obveza osim vojne službe tijekom određenog broja dana u godini.[3]

Iako je nakon bitke kod Toursa konjaništvo postalo dominantna sila u europskom ratovanju, ni snaga pješaštva nije bila zanemariva. Franačka vojska u 8. stoljeću bila je stvorena oko jezgre oklopljenog pješaštva koje je bilo eltini rod vojske, a širu masu su činili lako naoružani pješaci slabijeg imovinskog statusa dok je konjanika bilo veoma malo.[4]

Od vremena Karolinga kad su vikinške provale u Europe postale česte i do izražaja došla vrijednost brzopokretnih konjanika, način ratovanja u Europi veoma se izmijenio. Ova prilagodba Franaka novim uvjetima ratovanja je bitno utjecala na sliku koju su drugi narodi imali o europskim vojnicima, te ih se često nazivalo jednostavno – Francima. No presudan utjecaj na konačan oblik viteške ratne taktike u razvijenom srednjem vijeku imali su Normani. Normani su uspjeh u svojoj invaziji na Englesku imali zahvaliti prvenstveno konjanicima, iako je i pješak ostao značajna ali zapostavljena snaga.[5]

Odnos konjanika i pješaka u srednjovjekovnom ratovanju nije bio toliko problem snage i slabosti, nego discipline i nediscipline, a budući da se u disciplini posvećivalo malo, konjanik je dobivao izglednu prednost. No kad bi se konjanici susreli s discipliniranim pješaštvom i prebrzo se upustili u bitku, lako su mogli postati žrtvom vlastitog bezumlja. Srednjovjekovne bitke su se rijetko kad vodile uporno. Većina bitaka rezultirala je rasulom i bježanjem na jednoj strani, i upravo je ta faza bitke, poslije glavnog okršaja, bila razdoblje kad su se žrtve najviše gomilale. Disciplina je pješaštvu mogla dati izglednu prednost nad konjanicima (kako se dogodilo kod Toursa), ali jednom kad je borbeni poredak pješaštva bio slomljen, pješaci su bili prepušteni na milost i nemilost vitezova na konjima (kao kod Hastingsa 1066.).[6]

Zapostavljenost pješaštva bila je i odraz socijalnog statusa onih koji su u njoj služili. Ovo pitanje je bilo zanimljivo prvenstveno socijalističkim povjesničarima, a sam Friedrich Engels je dao zanimljivu ocjenu srednjovjekovnog pješaka. Budući da se služba u pješaštvu prezirala, opadala je kvaliteta pješaka. Konjica je dominirala važnošću, ali ne i brojem, jer pješaštvo ostaje najbrojniji rod vojske. Štoviše, pješak se nije ni smatrao vojnikom, a pojam *miles* (ratnik) odnosio se poglavito na konjanika.[7]

Uvelike naglašen značaj viteza u srednjovjekovnom ratovanju dobrim dijelom proizlazi iz njegove kodificiranosti koju je uvelike poticala Crkva nastojeći u vitezove ugraditi kršćanski

[3] M. Howard, *Rat u europskoj povijesti*, str. 10.
[4] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, Znanje, Zagreb, 2014., str. 60.
[5] Isto, str. 71.
[6] C. Phillips, *The World of the Medieval Knight*, str. 31.
[7] Friedrich Engels, *Izabrana vojna dela*, Vojno delo, Beograd, 1953., str. 66.

moral i prometnuti ih u branitelje kršćanske vjere. No Howard primjećuje da ova kodifikacija rata nije bila rezultat kršćanske i viteške svijesti nego i komercijalizacije rata. Jer vitez se opremao o svom trošku, a otkupnina i ratni plijen bili su jedan od glavnih ciljeva samog rata. Ovako je, primjećuje Howard, rat mogao biti isplativ pothvat za sve slojeve društva.[8]

Vitezovi su predstavljali elitu srednjovjekovnog društva i unutar svog društvenog staleža svi su bili jednaki po pravima i obvezama. Svoj su položaj ljubomorno čuvali i s vremenom se pretvorili u zatvorenu kastu te su u 12. i 13. stoljeću uvedena pravila da se nitko iz nižih slojeva ne može uzdignuti do položaja viteza, iako se ovo pravilo kršilo u slučaju iznimne hrabrosti na bojištu, a nove vitezove su mogli stvarati isključivo vitezovi.[9]

No i unutar ove privilegirane društvene klase vitezovi su se razlikovali, prvenstveno svojim materijalnim stanjem. O materijalnom stanju je ovisila i opremljenost vitezova koji su činili kompleksan logistički stroj sa svim štitonošama, konjušarima i drugim pomoćnicima koji su ih u pohodu pratili. Svakomu od njih je trebalo osigurati konja, a vitezu i nekoliko njih, te bojnu opremu i oružje za viteza. Sve je ovo bilo iznimno skupo i nisu svi vitezovi imali sredstava da se opreme za rat. U vrijeme križarskih ratova vitezovi su pretežito nosili normanske oklope od metalnih veriga i podstavljene jakne. Sve do 14. stoljeća normanski je verižasti oklop, tzv. *hauberk*, ostao dominantan tip oklopa u Europi.[10] Većina vitezova je tada koristila normanske štitove u obliku naopake kapi[11] i jednostavne stožaste kacige, osim bogatijih plemića koji su nosili kacige s vizirima[12].

Zbog nedostatka profesionalne vojske koja bi se borila za stalnu plaću rat je postao ogromna zvijer koja je hranila sebe, a oni koji su u njemu sudjelovali, činili su to za osobnu dobit.

3. Osnivanje i značaj Reda Hrama

Red Siromašnih Kristovih Vojnika Salomonovog Hrama do današnjih je dana ostao izvorom mnogih legendi i teorija zavjere koje su ponajviše izvirale iz iznenadnog i zagonetnog ukidanja Reda, ali kao što nekoliko autora ističe, ni osnivanje i proširenje Reda Hrama nisu ništa manje zagonetni i do danas nisu do kraja razjašnjeni.

Većina znanstvenih radova o templarima prenosila je službenu verziju priče o osnivanju ovog Reda da je on osnovan radi zaštite hodočasnika i putova u Svetoj zemlji[13], a ni Barbara

[8] M. Howard, *Rat u europskoj povijesti*, str. 14.
[9] C. Phillips, *The World of the Medieval Knight*, str. 33.
[10] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 69.
[11] Skupina autora, *Povijest svijeta*, Extrade, Rijeka, 2003., str. 382.
[12] Isto, str. 384.
[13] Régine Pernoud, *Templari – Prava istina o tajnovitom viteškom redu*, Verbum, Split, 2005., str. 8.

Frale, jedna od uglednijih znanstvenica koje su se bavile pitanjem templara nije dovela u pitanje razlog njihova nastanka, samo kratko ističući njihovu ulogu u rastućoj militarizaciji redovništva.[14]

No pojedini znanstvenici su u svojim knjigama doveli u pitanje pravi razlog osnivanja ovog reda, pa čak i datum njegova službenog osnivanja, obavijajući ovako aureolom mističnosti i sam nastanak Reda Hrama. Iako su ovakvi radovi često stigmatizirani kao pseudoznanstveni, neki valjani argumenti i pitanja postavljeni u njima do danas nisu pobijeni niti je ponuđen odgovor na postavljena pitanja.

Najpoznatiji primjer propitivanja svrhe i datuma osnutka samog Reda je iznesen u kontroverznoj knjizi „Sveta krv, Sveti Gral", autora Michaela Baigenta, Richarda Leigha i Henryja Lincolna. Dotični autori u ovoj su knjizi prvenstveno istaknuli nedosljednost suvremenih izvora, ističući da se prvi spomen vitezova templara spominje tek 70 godina nakon njihova službenog osnutka 1118. godine, a autor je glasoviti Vilim Tirski (u nekim izvorima William ili Guillaume) koji o templarima ne piše blagonaklono. No ono što autore knjige kopka nije ono što Vilim Tirski piše, već što službeni kraljevski kroničar u vrijeme Jeruzalmskog kraljevstva, Fulk de Chartres, uopće ne spominje nikakve vitezove, a kao kroničar bi morao imati nekakva saznanja o njima.[15]

Prema Vilimu Tirskom, Red Hrama je osnovao francuski vitez Hughes de Payens i još osmorica vitezova s namjerom da štite hodočasnike i putove u Svetoj zemlji. Iako postoje nedosljednosti oko početnog broja vitezova, pa se tvrdi da ih je bilo osam, devet i jedanaest, Red navodno nije primao nove članove prvih devet godina svog postojanja, dakle do 1127. godine. No poznat je podatak da se Redu Hrama već 1120. pridružio grof od Anjoua, svega dvije godine nakon njegova navodnog osnivanja. Još su se četiri nova člana pridružila Redu Hrama do 1126. godine.[16]

Ovom je malenom broju vitezova jeruzalemski patrijarh Gormond navodno povjerio zaštitu putova od pljačkaša, a kralj Balduin II. (ponegdje Baudoin ili Baldwin) poklonio im je dio palače za koji se vjerovalo da je izgrađen na mjestu nekadašnjeg Salomonovog hrama. U početku se ova družina vitezova nazivala *Militia Salomonica Templi*, a kasnije *fratres Templi*, te je od latinske riječi *templum* nastao naziv – templar.[17]

Upravo se ovaj početni naziv spominje u pismu biskupa grada Chartresa upućenog grofu od Champagne. Grof od Champagne je tada bio važna ličnost Europe, a sam Hughes de Payens, osnivač Reda Hrama bio je njegov vazal. Biskup u svom pismu kaže: *Čuli smo da… prije polaska*

[14] Barbara Frale, *Templari*, Profil International, Zagreb, 2010., str. 37.
[15] Skupina autora, *Sveta krv, Sveti Gral*, Nova knjiga, Beograd, 1982., str. 52.
[16] Isto, str. 68.
[17] B. Frale, Templari, str. 39.

na put za Jeruzalem zavjetovali ste se da stupite u Kristovu miliciju (la milicie du Christ), da je vaša želja da postanete član ove evanđeoske vojske.[18]

Ovo pismo je različite povjesničare navelo na različite zaključke, te su autori *Svete krvi, Svetog Grala* zaključili da su templari bili osnovani ili barem zamišljeni 1114. kad je pismo napisano, jer se *Kristova milicija* koja se spominje u pismu ne može odnositi ni na što drugo nego na budući Red Hrama. S druge strane, Marie Henri d'Arbois de Jubainville, francuski povjesničar i filolog iz 19. stoljeća u svojoj knjizi *Histoire des ducs et comtes de Champagne depuis le VIe siècle jusqu'à la fin du Xie* također ističe da *Kristova milicija* nije ništa drugo nego Red Hrama, ali budući da Red Hrama tada još nije bio osnovan biskup od Chartresa nije mogao napisati što je u pismu napisano.[19]

U knjizi Oddvarda Olsena, *Templari – činjenice i pretpostavke*, jedna od njegovih suradnica, Sandy Hamblett u poglavlju „Prvi templari" govori o spornom datumu osnivanja Reda i referirajući se na knjigu *Sveta krv, Sveti Gral* ona dovodi u pitanje vjerodostojnost Vilima Tirskog te smatra vjerojatnijim da je Red osnovan oko 1111. godine. Također je 1120. novoosnovanom Redu pristupio grof od Anjoua, a ako Red prvih devet godina postojanja nije primao nove članove Hamblett vjeruje da su templari osnovani najkasnije do 1111. godine, iako su neki drugi izvori poput redovnika Simona iz St. Bertina i biskupa Ansela iz Havellburga kao datum osnivanja naveli 1099. godinu.[20]

Danas postoje mnoga neotemplarska društva čije se priče o podrijetlu ne podudaraju, te tako *Chevaliers de l'ordre Notre Dame de Sion* tvrde da su osnovani 1099., a osnivač je bio Godfroi de Bouillon (Godfrey Bujonski, vladar Jeruzalemskog kraljevstva), te uz njega Hugues de Payens. Ovu verziju podupire često previđani izvor, tzv. Bernard Rizničar koji je pisao nekih 100 godina kasnije i koji tvrdi da je Godfroi osnovao Red Svetoga Groba i koji prve templare identificira kao one koji su se odvojili od ovog Reda da bi osnovali čisto vojnički red. On također ističe vrijedan detalj da su ti vitezovi nosili znak crvenog križa. Prema Bernardu Rizničaru glavni je inicijator ovog projekta bio Godfroi, a ne Hugues de Payens, te osim ovih odstupanja od Vilimove verzije, Bernard nigdje ne spominje zaštitu hodočasnika kao razlog osnivanja Reda.[21]

Još jedno veoma značajno neotemplarsko društvo, *Ordo Supremus Militaris Templi Hierosolymitani Knights Templar International – OSMTH KTI,* ima svoju verziju postanka Reda Hrama, te je tako u autorstvu velikog priora za Italiju, Stelia W. Venceslaija, nastala knjiga *Templarska utopija*. Govoreći o začecima Reda Hrama, Venceslai kaže: *Vitezovi su nekih sedam*

[18] Skupina autora, *Sveta krv, Sveti Gral*, str. 68.
[19] Isto, str. 364.
[20] Oddvard Olsen, *Templari – Činjenice i pretpostavke*, VBZ, Zagreb, 2007., str. 19.
[21] Isto, str. 20.

godina (no to je možda simbolički broj ili razdoblje) obavljali svoju dužnost štiteći od razbojnika hodočasnike koji su u Jeruzalem dolazili da ispune zavjet i okaju grijehe. Nemamo podataka o time čime su se bavili osim te dužnosti koju bismo danas nazvali poslom prometne policije. To je dovelo do beskonačnog niza pretpostavki i pukih izmišljotina nad kojima se razmahala neobuzdana mašta tobožnjih povjesničara prema kojima su vitezovi pronašli ploče Zakona, gral, Zavjetni kovčeg, Salomonov prsten, stekli izvanredno znanje o matematici, astronomiji, astrologiji, arhitekturi, ezoteriji i slično. No sve su im to pripisali moderni pisci, i to bez uvjerljivih dokaza, već samo na temelju proizvoljnih pretpostavki.[22]

Hugues de Payens po povratku u Europu iznimno je uspješno pridobio podršku moćnih ljudi, plemića, klerika i kraljeva, a zajedno s moralnom podrškom, došlo je i neizmjerno bogatstvo. Jedan od osnivača Reda Hrama i najbliži suradnik Huguesa de Payensa, Andre de Montbard, bio je ujak cistercitskog redovnika koji će kasnije postati svetim, Bernarda od Clairvauxa, a zemljište za izgradnju opatije Clairvaux je dodijelio prethodno spomenuti grof od Champagne.[23]

Razlog velike naklonosti koju su crkveni i svjetovni dostojnici ukazivali prema novoosnovanom redu ostaje uvelike nepoznat. Venceslai ovu naklonjenost objašnjava rječitošću Huguesa de Payensa, poticanjem Bernarda i glasom koji je pretekao malu skupinu i prije njihova povratka u Europu prerastao u mit. Mnoge donacije i priključivanje vitezova su dodatno ojačali redove templara, a misija u Svetoj zemlji je privlačila ljude i s vjerskim i materijalističkim zanosom.[24]

Razlog Payensovog putovanja u Europu također ostaje nepoznat, a autori knjige „Hiramov ključ“ (koja je također na tragu pseudoznanstvenog rada) uočavaju da je datum njihova odlaska u Europu bio nedugo nakon smrti kralja Balduina II., 1126. godine. Pretpostavka Knighta i Lomasa, autora ove knjige jest da su vitezovi ostali bez sredstava nakon smrti svog dobročinitelja ili su možda čekali njegovu smrt da ga isključe iz podjele blaga koje su navodno tražili u Jeruzalemu.[25]

No autori „Hiramova ključa“ previdjeli su bitnu činjenicu – Balduin II. umro je 1131., a ne 1126. kako oni tvrde u knjizi, te je putovanje templara 1126. moralo biti uzrokovano drugim razlozima koji do danas nisu razjašnjeni. Stoga, „Hiramov ključ“ treba uzeti s dosta opreza kad su templari u pitanju.

Hipoteza o templarskom traganju za nekim mističnim blagom u Jeruzalemu pojavljuje se u nekoliko knjiga („Sveta krv, Sveti Gral“, „Hiramov ključ“, „Znak i pečat“, „Templarsko otkriće“).

[22] Stelio W. Venceslai, *Templarska utopija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2014., str. 45.
[23] Skupina autora, *Sveta krv, Sveti Gral*, str. 72.
[24] S. W. Venceslai, *Templarska utopija*, str. 46.
[25] Skupina autora, *Hiramov ključ*, Stari Grad, Zagreb, 2000., str. 44.

Iako su arheološki nalazi na mjestu nekadašnje templarske središnjice u Jeruzalemu potvrdili da su templari uistinu vršili iskopavanja u blizini svetišta[26], govoriti o traganju za nekim predmetom samo je pretpostavka, jer isto kopanje moglo je služiti i u svrhu prenamjene ovih zgrada.

Što god bio cilj boravka u Svetoj zemlji i naknadnog puta po Europi, konačan rezultat je poznat. Bliske rodbinske veze s utjecajnim ljudima uskoro su ustanovile pravni položaj templara, njihov je Pravilnik nadahnuo sam Bernard od Clairvauxa, a na saboru u Troyesu, u siječnju 1129. templari su i službeno uvršteni u Crkvu.[27]

Pravilnik je s vremenom ispravljan i dopunjavan, posebice definirajući hijerarhiju Reda. Papa Honorije II. potvrdio je Huguesa de Payensa kao prvog velikog meštra Hrama – *Magister militum Templi*. Iste godine je Bernard počeo pisati *De laudae novae militiae* uzdižući slavu templara. Bulom *Omni datum optimum* pape Inocenta II. iz 1139. templari su stavljeni pod izravnu papinsku vlast i dobili su druge povlastice. 1144. papa Celestin II. izdao je bulu *Milites Templi*, dajući templarima financijsku neovisnost. Papa Eugen III. već je 1145. bulom *Militia Dei* dao templarima pravo na vlastite crkve i kapelane i izuzeo ih iz biskupske jurisdikcije, a 1146. isti je papa templarima dopustio prikupljanje desetine i pogrebnih davanja, pokapanje na njihovoj zemlji i dopuštenje za nošenje crvenog križa na lijevoj strani plašta.[28]

Kao jedna od posljedica ovih ogromnih povlastica dodijeljenih u relativno kratkom roku i cisterciti i templari su postali neizmjerno bogati. Cisterciti su dobili duhovnu prevlast u Europi a templari su u Svetoj zemlji postali dominantna vojna i politička snaga.[29]

Iz iznesenih predodžbi i tumačenja osnivanja Reda Hrama prilično je jasno da su templari u cijeloj Europi predstavljali iznimno važno mjesto; o razlozima njihovog položaja može se raspravljati i potrebno je biti oprezan u iznošenju teorija koje lako mogu odlutati u pseudopovijest. Jesu li templari bili važni iz vjerskih, vojnih, financijskih ili pak ezoterijskih razloga – ostaje za utvrditi. No njihova važnost u Svetoj zemlji u nadolazećim desetljećima očitovala se prvenstveno na vojnom polju i upravo o ovome aspektu njihova djelovanja ću se nadalje posvetiti.

4. Vitezovi templari u prvim borbama protiv Saracena

Kralj Balduin II. bio je vjeran saveznik templara i njihov dobročinitelj koji je uporno branio križarske države na istočnom Sredozemlju istodobno dajući sve veći utjecaj templarima.[30]

[26] Isto, str. 43.
[27] Gordon Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007., str. 36.
[28] S. W. Venceslai, *Templarska utopija*, str. 47.
[29] Skupina autora, *Sveta krv, Sveti Gral*, str. 72.
[30] James Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, CID-NOVA, Zagreb, 2003., str. 189.

Najvažnije jačanje templarskog utjecaja se dogodilo 1129. kad je grof Fulk V. od Anjoua (templar od 1120., kao oženjeni brat ili pridruženi laik[31]) oženio Melissandu, kći Balduina II. koji nije imao muških nasljednika. Nakon njegove smrti Fulk i Melissanda su zajednički vladali Jeruzalemskim kraljevstvom.[32]

Ovo najranije razdoblje djelovanja templara u Svetoj zemlji nije naročito bogato izvorima, tim više što templari još nisu dobili sve one povlastice koje će dobiti do 1150., ali bili su na putu ostvarivanja dominacije u križarskim redovima.

Kako Wasserman ističe, malo je zapisa o aktivnostima templara 1130-ih godina jer Red Hrama još je bio zaokupljen usavršavanjem ustroja obuke kako bi se pridošli vitezovi priviknuli na novo okružje i neprijatelja. Povećanje broja templara povećalo je snagu, ali i obveze Reda jer brojno je ljudstvo stavljalo nove logističke zahtjeve pred organizatore. Istodobno su se povećali i posjedi Reda, kako u Europi tako i u Svetoj zemlji. Svi su novi članovi sa sobom donosili bogate darove u zemlji i novcu, a 1131. godine kralj Fulk im je dodijelio zemlju u planinama Amanus, na krajnjem sjeveru Svete zemlje, a 1136. zemlju u istim predjelima prepustio im je i grof Rajmund od Tripolija.[33]

Upravo je u to vrijeme ojačala i islamska opasnost na Bliskom istoku, te je Zengi, emir Alepa i Mosula počeo napadati kršćanske države na Levantu. 1136. godine umro je Hugues de Payens a na mjestu velikog templarskog meštra naslijedio ga je Robert de Craon. Već sljedeće godine Zengi je pobijedio kralja Fulka kod Barina. Zbog velike opasnosti koja je prijetila od Seldžuka stvoren je savez kršćana i Arapa koji su jednako bili ugroženi njegovim napredovanjem. Prisutnost velike vojske i discipliniranih templara zaustavila je Zengija, ali samo privremeno jer 1143. godine u nesreći je poginuo kralj Fulk i savezнички tabor se raspao.[34]

Zengi je nastavio sa svojim nemilosrdnim napadima pritom spretno koristeći nejedinstvo i nesposobnost pojedinih kršćanskih zapovjednika. Zahvaljujući svom lukavstvu i domišljatosti uspjelo mu je 1144. zauzeti Edesu i masakrirati lokalno stanovništvo i nadbiskupa Huguesa. Ova velika pobjeda izazvala je zgražanje u kršćanskoj Europi i bila je jednim od uzroka Drugog križarskog pohoda. No već dvije godine nakon pada Edese Zengija je ubio njegov rob, ali ovo nije spasilo kršćanske države na Levantu. Zengijeva se država razjedinila, ali u Alepu ga je naslijedio mlađi sin Nur ed-Din koji je bio jednako fanatičan poput oca i svojom je misijom smatrao preotimanje Svete zemlje i protjerivanje kršćana s Levanta.[35]

[31] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 36.
[32] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 190.
[33] Isto, str. 191.
[34] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 53.
[35] Isto, str. 53.

No kršćanski cilj još nije bio izgubljen i da je bilo političke volje i proračunatosti mogao je Nur ed-Din pretrpjeti težak poraz jer njegova je agresivnost emira Damaska gurnula u savez s kršćanima. Nakon što je 1147. krenuo Drugi križarski pohod svi su se kršćanski vođe sastali na saboru u Akri, no na saboru su prevladali vjerski utjecaji koji nisu imali smisla za politički pragmatizam. Umjesto da se s emirom Damaska ujedine protiv Nur ed-Dina, kršćani su odlučili napasti Damask i njegovo bogatstvo. Ovako je emir Damaska postao Nur ed-Dinov saveznik i Drugi križarski pohod se pretvorio u neuspjeh.[36]

No unatoč neuspjehu pohoda, ugled je templara bio neokrnjen. Štoviše, francuski kralj Luj VII. koji je predvodio francusku vojsku u Maloj Aziji na čelo svake svoje postrojbe postavio je po jednog templara što je francuskoj vojsci donijelo više sreće nego njemačkim križarima. Osim toga templari su kralju Luju VII. pozajmili veliku količinu sredstava koju se on obvezao što prije vratiti i uspostavio je srdačne odnose s templarskim velikim meštrom Everardom des Barresom.[37]

Njemačka vojska u Maloj Aziji doživjela je težak poraz od turskih snaga, ali križari su ipak napali Damask i ondje doživjeli još jedan veliki poraz. Važan uzrok poraza bilo je nejedinstvo i nedisciplina. Francuska je vojska u to vrijeme bila prilično šarolika, a prisutnost njemačkog cara Konrada III. i njegove vojske dodatno je povećavala konfuziju. Nasuprot ovom zbrkanom mnoštvu su se nalazili disciplinirani i organizirani templari koji su spasili dio križarske vojske od potpune katastrofe.[38]

Everard des Barres, tadašnji veliki meštar putovao je po Europi s kraljem Lujem VII. i prikupljao podršku. Zbog legendarne hrabrosti posjedi templara uvelike su se povećali, te su tako u posjed dobili grad Gazu i brojna imanja u Europi. No u Svetoj je zemlji situacija bila loša i veliki meštar templara morao se vratiti. Nije mogao mnogo promijeniti i već 1152. postao je jedini veliki meštar koji je svojevoljno napustio položaj i zaredio se u cistercite. Zamijenio ga je Bernard de Tremelay, burgundski plemić.[39]

Tremelay je preuzeo inicijativu i počeo napadati fatimidsko uporište u Aškelonu istodobno oponašajući muslimansku taktiku. No ovdje se između templara i potpunog trijumfa ispriječila njihova pohlepa. Kad je Aškelon opkolila kršćanska vojska templari su učinili proboj u zidovima i ljubomorno svim drugim kršćanima priječili ulaz u grad namjeravajući plijen prigrabiti za sebe. No kad su templari ušli u grad upali su u zamku i 40 ih je poginulo, uključujući Tremelaya, tijela su im izvješena sa zidova i glave poslane u Kairo. Tjedan dana kasnije Aškelon je pao, ali templari su bili isključeni iz podjele plijena i lovorika iako su platili veliku cijenu. Nakon smrti

[36] B. Frale, *Templari*, str. 106.
[37] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 54.
[38] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 196.
[39] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 56.

Bernarda de Tremelaya novi Veliki meštar je postao Andre de Montbard, ujak Bernarda od Clairvauxa i uz Huguesa de Payensa jedan od osnivača Reda Hrama.[40]

Ovakva svojeglavost i brzopletost kakvi su izraženi kod Aškelona bili su jedan od glavnih hendikepa templara kao borbene sile i sve do kraja Križarskih pohoda templari se neće uspješno riješiti ovih problema.

Situacija u Svetoj zemlji nastavila se pogoršavati unatoč nastojanjima kršćanskih vladara i viteških redova. Nur ed-Din je osvojio Damask i na sjeveru stvorio jaku državu koja je stalno napadala kršćane. Godine 1154. veliki meštar templara postao je Bertrand de Blanquefort, čovjek kojega svi izvori opisuju kao kreposnog i omiljenog i među prijateljima i neprijateljima. Njegova ličnost, premda važna za moral, nije mnogo pridonijela na vojnom planu. Već 1156. godine u bitci kod Tiberijade veliki je meštar zarobljen zajedno s 87 drugih vitezova, a još ih je 300 poginulo. No već iste noći trideset preživjelih templara na čelu s engleskim vitezom Robertom Manselom napalo je Nur ed-Dinov tabor i spasilo ugled Reda. Godine 1157. Bertrand de Blanquefort je oslobođen na molbu bizantskog cara Manuela Komnena i Red je opet uspio ojačati pa tako Vilim Tirski govori o 300 vitezova samo u Jeruzalemu.[41]

Nakon smrti kralja Balduina III. 1162. godine prijestolje je naslijedio njegov brat Amalrik koji je pokušao osvojiti Egipat koji je bio pod vlašću veoma oslabljenog Fatimidskog kalifata. Isto je pokušao i Nur ed-Din koji je vidio priliku da opkoli kršćanske države. U prvom pohodu na Egipat kralju Amalriku pridružili su se i templari, no unutarnje svađe i jedan ozbiljan poraz iz kojeg su se spasila samo sedmorica templara, ozbiljno je narušio odnose kralja i Reda.[42]

Godine 1167. velikim meštrom je postao Philippe de Naplouse i s njim su odnosi templara i kralja Amalrika ozbiljno narušeni. Amalrik je 1167. opet napao Egipat, ali u borbu se ovaj put umiješao i Nur ed-Din i poslao u Egipat svog generala Širkuha. Nur ed-Dinovo napredovanje je dovelo do saveza Fatimida i križara 1167. godine. Već sljedeće godine Amalrik je odlučio prekršiti sporazum i opet napasti Egipat, ali ovaj je put izgubio podršku templara. Amalrik je svejedno napao, bez uspjeha. [43]

U međuvremenu, general Širkuh je iskoristio slabost Fatimida i uzdignuo se na položaj vezira. Nakon njegove smrti ovaj je položaj pripao njegovom nećaku i on je već nakon dvije godine svrgnuo kalifa al-Adida. Kad je 1174. godine umro i Nur ed-Din, on se proglasio prvim kraljem Ayyubidske dinastije. Zvao se – Saladin.[44]

[40] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 198.
[41] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 57.
[42] Isto, str. 71.
[43] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 199.
[44] Isto, str. 200.

5. Templari – udarna šaka križarskih država

Kralj Amalrik je krivicu za poraz u Egiptu svalio na templare i veliki meštar de Naplouse je odstupio. Zamijenio ga je Eudes (Odo) de Saint-Armand o kojemu Vilim Tirski piše da se *nije bojao Boga na nebesima ni čovjeka pred svojim očima, a zasigurno ni Amalrika*.[45]

Ipak, vrijedilo bi istaknuti da su upravo pod vodstvom Saint-Armanda templari postigli svoju najveću pobjedu.

Uspon Saladina u početku nije bio blagonaklono dočekan u islamskom svijetu, a zagonetna vjerska sekta asasina (hašišina) ponudila je kralju Amalriku savez ako ih oslobodi danka koji su plaćali templarima. Templari su iz nekog razloga odbili ponuđen savez, čak i kompenzaciju koju im je nudio Amalrik, te ubili asasinskog glasnika. Amalrik je na ovaj čin kaznio viteza Waltera de Mesnila što je dodatno produbilo razlike između templara i kralja. Godine 1172. sultan Saladin napao je Gazu, ali templari su ju obranili bez kraljeve pomoći. Ali Saladin je polako opkoljavao kršćane i 1174. uspio ujediniti muslimane. Iste godine umro je Amalrik i prijestolje je ostalo mladom Balduinu IV. koji je prema Vilimu Tirskom patio od gube.[46]

Godine 1177. Saladin je napao Aškelon. Križari su mu pošli u susret predvođeni Balduinom IV., ali Saladin ih je nadmudrio i krenuo prema nebranjenom Jeruzalemu. U tom trenutku presudnu ulogu odigrao je templarski garnizon iz Gaze, 475 vitezova na čelu sa Saint-Armandom. S nekoliko tisuća vojnika Saint-Armand i Balduin IV. kod Montgisarda su napali višestruko brojniju Saladinovu vojsku i do nogu je potukli. Veliki meštar Saint-Armand i osmorica vitezova su osvojili Saladinov šator, ali Saladin je pobjegao na svom najbržem konju i navodno u gaćama, kako opisuje Vilim Tirski.[47]

Upravo je bitka kod Montgisarda bila najveća pobjeda templara tijekom svih Križarskih ratova u kojoj su se templari prometnuli u politički najutjecajniji lobi u Svetoj zemlji i vojnički izražajnu snagu. No ova bitka, koliko god bila simbolički značajna i vojnički dobro izvedena, nije bitnije promijenila odnos snaga.[48]

Saladin je nastavio s napadima na Jeruzalemsko kraljevstvo, okupio vojsku i napao novoizgrađeni templarski dvorac Chasteller pokraj Jakovljevog gaza. Balduin IV. i Saint-Armand krenuli su mu ususret, ali u bitci kod Marj Ayuna Saladin je pobijedio.[49] Saladinovi strijelci rastjerali su franačku vojsku i jedino je centar sastavljen od templara i hospitalaca nastavio

[45] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 72.
[46] Isto, str. 73.
[47] Isto, str. 73.
[48] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, Štampa, Beograd, 1962., str. 58.
[49] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 202.

ustrajati do konačnog poraza.[50] Saint-Armand je zarobljen u bitci i zatočen u Alepu.[51] Nakon ove pobjede Saladin je napao Chasteller i razrušio ga; templarska posada je izginula do posljednjeg čovjeka. Poginulo je 80 vitezova i 750 narednika, a još je 700 ljudi zarobljeno.[52] Saladin je ponudio otkup za zarobljenog Saint-Armanda, ali meštar je u zamjenu ponudio samo ono što je prema Pravilniku smio – pojas i bodež.[53] Umro je u Damasku 1181. godine.[54]

Saladin je nastavio napadati križare u Palestini, no unutarnji nemiri prisilili su ga da se vrati u Siriju. Godine 1184. Saladin je sklopio primirje i obećao obustaviti džihad na četiri godine.[55] Saladin nikada nije previše vjerovao u ideju džihada i njegov je cilj bio više politički – ujediniti islam pod svojom vlašću – te ga se stoga ne može okarakterizirati kao vjerskog fanatika. Unutarnji problemi su i kasnije mučili njegovu državu i nikad nije uspio uspostaviti stabilnu vlast. Njegove organizacijske sposobnosti nisu bile dovoljne za ovo i vlast Ayyubida nije zadugo nadživjela Saladina.[56]

Kršćani su predah iskoristili za organiziranje obrane i putovanja po Europi gdje su molili za pomoć. Dok su molili pomoć, u Veroni je 1185. godine umro veliki meštar Arnaldo de Torroja.[57] Naslijedio ga je militantni flamanski vitez Gerard de Ridefort koji je igrao važnu ulogu u predstojećim sukobima i svojom nesmotrenošću križarski cilj i sam Red Hrama doveo na rub propasti.

6. Između taktike i nepromišljenosti

Godina 1185. važna je i zbog smrti kralja Balduina IV. Nakon njegove smrti lokalni feudalci su si uzeli previše samostalnosti. Nominalno je kraljem proglašen Balduinov nećak, sedmogodišnji dječak koji je postao Balduin V. No dijete je umrlo nakon sedam mjeseci i borba za prijestolje je počela. Templari su podržavali Guya de Lusignana, supruga Balduinove sestre Sibile, dok je Balian de Ibelin, utjecajan feudalac iz Nablusa podržavao Rajmunda III. od Tripolija (Raymond de Tripolis). Patrijarh Heraklije okrunio je Sibilu i ona je potom krunu pružila Guyu de Lusignanu. Ovako je na prijestolje došao čovjek koji je po mnogočemu bio marioneta u

[50] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 73.
[51] Isto, str. 73.
[52] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 202.
[53] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 73.
[54] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 202.
[55] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 74.
[56] Skupina autora, *Ljudi koji su mijenjali svijet*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007., str. 98.
[57] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 75.

rukama templara i njihovih saveznika. Rajmund III. na ovo se okrenuo Saladinu i među kršćanima je zavladalo nejedinstvo.[58]

Izravan povod za rat dao je jedan drski barun Jeruzalemskog kraljevstva, Reynald de Chatillon, gospodar Transjordanije i dvorca Keraka, bliski Ridefortov prijatelj i pristaša kraljice Sibile. Nekoć je 16 godina proveo kao Nur ed-Dinov zarobljenik.[59] Reynald je uporno kršio primirja, 1182. godine organizirao piratski pohod na Crvenom moru s ciljem napada na Meku i Medinu koji je završio katastrofom i daljnjim zbližavanjem muslimana.[60] Primirje koje je Rajmund III. od Tripolija 1186. godine sklopio sa Saladinom također je prekršio Reynald de Chatillon, napavši bogatu muslimansku karavanu koja je prolazila preko njegova teritorija.[61] Kralj Guy i sam Saladin tražili su povrat plijena i zarobljenika, ali Reynald je odbio. Saladin je na to objavio rat i počeo prikupljati vojsku.[62]

Na kršćanskoj strani opet se pokazala sva pogubnost nejedinstva. Kralj Guy je poslao izaslanstvo Rajmundu iako je de Ridefort namjeravao ovu misiju iskoristiti kao napad na Rajmunda. No Rajmund III., poštujući sporazum sa Saladinom pustio je njegovu prethodnicu od 7.000 ljudi pod vodstvom al-Afdala da prijeđe preko njegova teritorija i bez otpora zagazi na teritorij Jeruzalemskog kraljevstva. Po dolasku Guyevog poslanstva u Tripoli, de Ridefort je saznao za prolaz saracenske prethodnice i odlučio ju napasti iako je imao samo 140 vitezova od čega 90 templara.[63] Pred sam napad jedan je vitez imenom Jacquelin de Mailly savjetovao Ridefortu da ne napada nadmoćnog neprijatelja na što ga je veliki meštar optužio za kukavičluk.[64] Ridefort je iza sebe ostavio 350 pješaka i sa 140 vitezova zaletio se na Saracene i bio potučen. [65] Spasila su se samo trojica vitezova uključujući ranjenog Rideforta. Poginulo je 87 templara i svi hospitalci, uključujući njihovog velikog meštra Rogera de Mollinesa.[66]

Muslimani su potom zbrisali kršćansku posadu u Nazaretu i opkolili utvrdu Tiberijadu koju je branila Rajmundova supruga, grofica Echives. Unatoč lošoj situaciji kod Tiberijade Rajmund je jedini ostao razuman i nagovarao je kralja da ne kreće u pomoć znajući da će vojska ostati izložena u goloj pustinji. Ridefort i Chatillon su optužili Rajmunda za izdaju i kukavičluk i kralj Guy je popustio pritisku agresivnih templara. Iako je u Jeruzalemskom kraljevstvu ostalo

[58] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 203.
[59] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 76.
[60] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, str. 58.
[61] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 76.
[62] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, Znanje, Zagreb, 2014., str. 76.
[63] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 204.
[64] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 77.
[65] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 77.
[66] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 77.

jedva 700 vitezova i dvije su trećine templara već bile pobijene, kralj Guy odlučio je povući prvi potez vjerojatno nastojeći izbjeći optužbe za kukavičluk.[67]

O brojnosti vojske koju je kralj prikupio postoje kontradiktorni podaci. Kršćanska vojska se počela prikupljati kod Akre gdje joj se pridružilo oko 2.200 vitezova, oko 700 vitezova iz drugih križarskih država, 80 preživjelih templara i 40 preostalih hospitalaca. Ostatak križarske vojske su sačinjavali plaćenici i oportunisti koji se nisu zakleli na vjernost križarskim zapovjednicima. U vojsci je bilo oko 4.000 turkopola (arapskih kršćana koji su služili kao laka konjica) i 32.000 pješaka.[68] Gordon Napier navodi sličnu procjenu od oko 3.000 konjanika i 30.000 pješaka u kršćanskoj vojsci[69], no James Wasserman ima bitno drukčije mišljenje o njihovoj brojnosti te navodi da je križarska vojska brojila najviše 1.200 vitezova i 15.000 pješaka i lakih konjanika dok je Saladin imao 12.000 vitezova.[70] Napier veličinu Saladinove vojske procjenjuje na 80.000 ljudi. [71]

Vojska se ulogorila kod Seforisa, desetak kilometara od opkoljene Tiberijade. Saladin je svoju vojsku smjestio na drugoj strani Torana, široke bezvodne ravnice. Pokušati veliku vojsku pomaknuti preko takvog terena i na kraju se sukobiti s brojčano jačim neprijateljem bilo je glupo i nepromišljeno, ali Guy je svejedno to učinio. Cijelim putem su kršćane napadali saracenski konjanici, likvidirali kršćanske turkopole i nastavili terorizirati ostatak vojske. Križari su stali dva kilometra od predviđenog mjesta bitke i bez vode proveli noć.[72] Saladin je također naredio da se promijeni smjer najbližeg potoka.[73] Križari su krenuli prema selu Marescalliji gdje je bio drugi izvor vode, ali ovdje su im put prepriječile nove Saladinove snage koje su tijekom noći opskrbljene vodom. Sad je bilo očito da će se bitka odviti kod dvaju brežuljaka u blizini mjesta Hattin, zvanih Rogovi Hattina. Saladin je i dalje strpljivo čekao i poslao u napad svoje konjanike koji su se suzdržavali od juriša i umjesto toga strijelama iz daljine napadali križare. Smišljeno su gađali konje nastojeći vitezove lišiti glavne udarne snage. Pod neprestanim udarima strijela slomila se disciplina kršćanskih pješaka i oni su počeli bježati prema Galilejskom jezeru nastojeći doći do vode. Muslimani su ih odbili i potisnuli na istočni Rog Hattina. Ovdje su pješaci ostali odbijajući naredbe da se vrate u borbu. Preostali križari su očajnički pokušali okrenuti tijek bitke te su vitezovi krenuli u velik konjički juriš. Napad je predvodio Rajmund sa svojih 200 vitezova. No Saraceni su odbili prihvatiti borbu, povukli su se i iz daljine napadali križare strijelama.

[67] Isto, str. 77.
[68] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 77.
[69] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 77.
[70] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 204.
[71] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 78.
[72] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 77.
[73] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 78.

Rajmund je triput ranjen, konji i ljudi su iscrpljeni. Rajmund se stoga povukao prema Tiru i Saladin ga nije ometao, očito ga puštajući da ode s bojišta. Ostali vitezovi su nastavili napadati no bez mnogo uspjeha. Oko 300 vitezova uspjelo se povući prema Akri dok su ostali potisnuti na zapadni Rog Hattina gdje je kralj Guy postavio svoj šator. No Saladin nije napadao strahujući od velikih gubitaka. Umjesto toga pustio je križare da žeđaju i dao zapaliti okolno grmlje čime im je dodatno otežao muke. Križari su se nastavili boriti dok se disciplina konačno nije slomila. Kralj Guy, Reynald od Chatillona i Gerard de Ridefort predali su se zajedno s nekih 150 vitezova. Navodno su Saraceni zarobili toliko ljudi da im je ponestalo užadi da ih vežu.[74]

Gordon Napier navodi da je zarobljeno oko 300 templara i hospitalaca, vitezova i obične braće. Wasserman navodi da je kod Hattina poginulo 230 templara[75], uključujući i one pogubljene, iako drugi izvori navode da je na početku bitke bilo samo 80 templara, tako da je ova brojka možda i pretjerana. Nakon što su zarobljeni vitezovi odbili preobraćenje na islam svi su pobijeni, a Reynalda de Chatillona osobno je ubio sam Saladin. Kralj Guy i veliki meštar Ridefort zadržani su zbog otkupnine. Preostali su prodani u roblje, a Napier dalje navodi da je istim užetom vezano po 30-40 zarobljenika, da je 200 zarobljenika čuvao jedan konjanik te da je cijena kršćanskih robova u Damasku uskoro pala na tri denara. Štoviše, jedan Franak prodan je za jednu cipelu.[76]

Bitka kod Hattina danas se koristi kao školski primjer brzopletosti i lošeg vodstva koji su dobru vojsku odveli u katastrofu. Najveći nedostatci kod križara su postojali su na polju logistike, planiranja i zdravog razuma, dok je kod Saladina prevladavala strpljivost i lukavstvo.[77]

Saladin je posve iskoristio pobjedu kod Hattina i za samo dva mjeseca zauzeo Akru, Nablus, Jaffu, Toron, Sidon, Bejrut i Aškelon.[78] Jedini veći otpor pružen je kod Aškelona koji je pao 4. rujna 1187.[79] Katastrofa kod Hattina većinu je križarskih utvrda ostavila nebranjenima i preko trideset zamaka je osvojeno u godinu dana.[80] Dana 20. rujna 1187. Saraceni su opkolili Jeruzalem koji se predao u noći 2. na 3. listopada. No pokolj kakav su križari počinili u Prvom križarskom ratu izbjegnut je ponajviše zahvaljujući lukavoj pregovaračkoj vještini Baliana od Ibelina koji je rukovodio obranom grada.[81] Od gradova u Svetoj zemlji kršćani su uspjeli očuvati samo Tir, i to zahvaljujući Conradu de Montferratu, dok su dalje na sjeveru u križarskim rukama

[74] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 78.
[75] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 205.
[76] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 79.
[77] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 79.
[78] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 205.
[79] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 80.
[80] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 79.
[81] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 81.

ostali Antiohija i Tripoli. Hospitalci su zadržali tvrđave Markab i Krak des Chevaliers; u templarskim rukama ostala je samo Tortosa (Tartus).[82]

Krvavi sukobi koji su kulminirali Saladinovim osvajanjem Jeruzalema šokirali su Europu i bacili veliku ljagu na ime Reda Hrama koji se opravdano smatra jednim od glavnih krivaca za pretrpljene poraze i brz gubitak teritorija koji su desetljećima osvajani.

No koliki je bio stvarni značaj templara u neuspješnim bitkama koje su vođene?

Uzevši u obzir dostupne podatke o brojnosti kršćanskih snaga koje su sudjelovale u navedenim bitkama vidljivo je da je udio templara u križarskim vojskama rijetko kada prelazio desetinu ukupnih snaga, a udio hospitalaca bio je još manji. No njihov udio u sastavu oklopljenih vitezova bio je mnogo značajniji, tim više što su templari i hospitalci predstavljali jednu centraliziranu i disciplinirani vojnu snagu koju se pak neracionalno i netaktički rasipalo, kao kod Kishona gdje je Gerard de Ridefort odveo svoje vitezove u sigurnu pogibiju.

Da bi bolje razumjeli ovakvu naglost i manjak taktičkog razmišljanja koji su prevagnuli nad zdravom prosudbom, posebnu ću pozornost obratiti vjerskom fanatizmu koji je bio pokretač samih ratova i igrao je nemalu ulogu kod kršćanskih vojnih redova koji su se borili u Svetoj zemlji.

7. Vjerski fanatizam kod muslimana i kršćanskih viteških redova

Križarski su pohodi neizbježno vezani uz religiju i popratni fanatizam, no koliko je sama vjera bila uzrok, a koliko povod samim pohodima, pitanje je oko kojega se mišljenja autora bitno razilaze.

Govoreći o organizaciji križarskih ratova, talijanski povjesničar Franco Cardini ističe da su pape *od samog početka križarski rat smatrali vojnom ekspedicijom s duhovnim i pokajničkim obilježjima – iter Hierosolymitanum, tj. hodočašćem na Isusov grob*.[83]

Križar je za razliku od običnog hodočasnika mogao nositi oružje te je stoga bio naoružani hodočasnik. No sama institucija križarskih ratova definirana je relativno kasno, kad su pohodi već dobrano zagazili u drugo stoljeće svog postojanja; godine 1215. na Četvrtom lateranskom koncilu donesen je proglas *Ad Liberandum Terram Sanctum*. Pohodi su se najavljivali papinskim bulama i određivani su motivi, vrijeme i mjesto okupljanja vojske.[84]

Dotad to nije bio slučaj te su prethodni pohodi zbog slabe organizacije neslavno propadali i prije prvih bitaka.

[82] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, str. 58.
[83] Skupina autora, *Povijest svijeta*, 7. svezak, Jutarnji list, Zagreb, 2007., str. 46.
[84] Isto, str. 47.

Križari su *novačeni uz obećanje zakonitog plijena iz saracenske zemlje (uz oprost svih grijeha)*[85], no unatoč ovomu bili su nedisciplinirani, neodovoljno naoružani i uvježbani, skloni dezerterstvu i bježanju iz Svete zemlje i veoma neučinkoviti.[86]

Sam način ratovanja u zapadnoj Europi glavnu je ulogu davao oklopljenoj konjici koja je bila ubojita ako stigne do protivnika, no stil borbe bio je veoma nedisciplinirani i bez koordinacije iako križarima nije nedostajalo agresivnosti i hrabrosti. S druge strane, muslimanske vojske su često bile dobro uvježbane iako lakše opremljene. Saraceni su također bili bolje disciplinirani i organizirani, bolje su shvaćali prednosti pješaštva dok su Europljani na pješake često gledali s prijezirom zbog njihovog nižeg društvenog položaja. Štoviše, suparništvo križarskih velmoža i multinacionalna narav njihovih vojski bili su daljnji ograničavajući faktori.[87]

Navedene mane križara više su puta odrazile na njihovu izvedbu na bojnom polju.

Vjerska narav križarskih pohoda zbog čestih je pljački i prekomjernog nasilja nerijetko bila potisnuta u drugi plan. Crkva je upravo zbog nediscipline i popratne neučinkovitosti križara podupirala osnivanje duhovno-viteških redova čija bi stalna obveza bila obrana Svete zemlje i rat protiv nevjernika neovisno o osobnim interesima.[88]

Njemački znanstveni novinar i povjesničar, Gerhard Staguhn na Križarske ratove gleda iz drugačije perspektive. On u pozivu Urbana II. ne vidi nikakvu novinu jer se borba protiv Maura u Španjolskoj već smatrala svetim ratom, a misao o svetom ratu je bila prisutna i kod ranih kršćanskih teologa (sv. Augustin, papa Lav IV.).[89]

Staguhn značajnu pozornost posvećuje i materijalizmu križara i njihovim napadima na Židove u samoj Europi, ističući zaduženost pojedinih vitezova kod židovskih lihvara. Spominjući pokolje Židova koji su se dogodili u Trieru, Speyeru, Wormsu i Mainzu, Staguhn u križarskim pohodima vidi uzrok budućeg židovskog problema, njihove izolacije, neprijateljstva i pogroma.[90]

Ironiju križarskih ratova Staguhn primjećuje u položaju istočnog kršćanstva radi čijeg su spasa i pokrenuti križarski ratovi. Posljedicom križarskih ratova Staguhn smatra i kasnije potpadanja cijelog pravoslavnog kršćanstva pod islamsku vlast pod kojim je propatilo manje nego u prolazima zapadnih križara. Isto vrijedi za Židove koji su u islamskom svijetu bili ugledni građani. Najpogubnijom posljedicom križarskih pohoda smatra kasnije zatvaranje islama zbog kojega do dan-danas mnoge muslimanske države odbijaju svaki napredak sa Zapada.[91]

[85] Isto, str. 47.
[86] Isto, str. 47.
[87] Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, str. 75.
[88] Skupina autora, *Povijest svijeta*, 7. svezak, str. 47.
[89] Gerhard Staguhn, *Knjiga o ratu*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007., str. 58.
[90] Isto, str. 60.
[91] Isto, str. 63.

Stereotipni primjer islamskog džihadista kakvog danas poznajemo nije bio toliko izražen u Križarskim ratovima i navedeni primjeri pokazuju da su muslimanske snage često bile znatno podložnije disciplini i organizaciji i da su lakše prevladavale vjerski zanos ili su ga pak znale ukrotiti i pravilnije usmjeriti u okvirima vojne organizacije i taktike. S križarima to uglavnom nije bio slučaj pa su čak i disciplinirane vojne formacije poput templara i hospitalaca padale kao žrtve lošeg vodstva, častohleplja i naglosti.

8. Daljnji križarski pohodi i pad križarskih država

Početak novog križarskog pohoda nakon pada Jeruzalema nije trebalo dugo čekati. Već 1189. godine na putu je bilo nekoliko križarskih vojski s jednim ciljem – Jeruzalemom.

Kralj Guy iz zarobljeništva je vraćen u zamjenu za 11 gradova, a za velikog meštra Rideforta templari su se odrekli Gaze.[92] Oni su u suradnji s nekoliko drugih velikaša opkolili saracensku Akru i čekali dolazak križarske vojske. Pod Akrom je 1189. poginuo i Gerard de Ridefort i grad nije pao sve do dolaska engleske vojske pod vodstvom Rikarda Lavljeg Srca, 1191. godine.[93]

Po osvajanju Akre Rikard je naredio pokolj zarobljenih Saracena. Dok James Wasserman njegove razloge smatra nejasnima[94], Frank McLynn vjeruje da je do pokolja došlo zbog Saladinova odugovlačenja s isplatom otkupnine i Rikardove nevoljkosti da dulje vrijeme uzdržava tisuće zarobljenika.[95]

Poslije osvojenja Akre Rikard je s velikom vojskom u kojoj su bili i templari krenuo na jug. Templare je sada predvodio novi veliki meštar Robert de Sable, Rikardov saveznik. U bitci kod Arsufa Rikard je do nogu potukao Saladinovu vojsku iako se na trenutak slomila disciplina hospitalaca i templara. Naime, Rikard je zabranio svaki juriš oklopljenih vitezova dok Saraceni ne izmore svoje konje toliko da ne mogu pobjeći. Dotad su kršćani trpjeli napade strijelaca koji su se posebno ustremili na hospitalce. Hospitalci nisu izdržali i krenuli su u napad u kojemu su se odmah pridružili Normani i templari. Ubijeno je 7.000 Saracena.[96] Ostaje kontroverzno je li uspjeh mogao biti i veći da hospitalci i templari nisu napali prije izdane zapovijedi[97], ali pobjeda je bila brza i potpuna. Sličan uspjeh ponovljen je u Jaffi 1192. godine gdje je Saladin izgubio još 700 ljudi.[98] Ali do osvajanja Jeruzalema nije došlo zbog sklopljenog primirja. Već 4. ožujka 1193.

[92] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija,* str. 207.
[93] Isto, str. 208.
[94] Isto, str. 208.
[95] Frank McLynn, *Junaci i zločinci,* Ljevak, Zagreb, 2009., str. 127.
[96] Isto, str. 139.
[97] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 1. svezak, Štampa, Beograd, 1962., str. 231.
[98] F. McLynn, *Junaci i zločinci,* str. 165.

umro je Saladin a kralj se Rikard vratio u Europu čime su križari ostali bez vrhunskog vojskovođe koji je nakratko ratnu sreću okrenuo u njihovu korist. Jeruzalemsko je kraljevstvo obnovljeno, ali bez samog Jeruzalema, a kralj je postao Henrik od Champagne. Sljedećih godina su njemački vitezovi uspjeli osvojiti Bejrut i osnovati novi viteški red – Teutonce.[99]

Mir je potrajao gotovo dva desetljeća jer nijednoj strani nije bilo u interesu pokretati pohode budući da je ojačala trgovačka aktivnost. Posebno su se obogatile Venecija i Genova, a luksuzna roba i novine poput papira, papuča, staklenih zrcala, sagova, golubova-pismonoša i „arapskih" brojki došle su u Europu.[100]

No očito ni snaga novca nije bila dovoljna da obuzda povremeni vjerski fanatizam ili pohlepu onih koji se u Svetoj zemlji još nisu obogatili.

Četvrti križarski pohod nije ni stigao do Palestine nego je završio u Carigradu. U Palestini je zavladalo razdoblje kratkog blagostanja i mira i jedini ratni huškači dolazili su iz Europe u potrazi za bogatstvom. Pape Inocent III. i Honorije III. Također su poticali ratove, no bez mnogo uspjeha. Tek je 1217. ugarski kralj Andrija II. odlučio krenuti na križarski pohod (Peti) ali nije mnogo postigao. Godine 1218. križarska vojska na čelu s papinskim legatom Pelagijem osvojila je Damiettu u Egiptu, no potom je opkoljena i u zamjenu za opstanak vratila je grad. Šesti križarski pohod pokrenuo je njemački car Fridrik II., no on nije imao podršku pape i viteških redova jer je bio izopćen iz Crkve.[101]

Fridrik je pregovorima postigao mnogo više nego prethodni vladari ratovima. Vratio je Jeruzalem, Betlehem i Nazaret, ali budući da je bio ekskomuniciran nije priznat od pape Grgura IX, a nadbiskup Cezareje je izopćio cijeli Jeruzalem.[102]

Fridrikova pragmatičnost i beskrupuloznost nije bila po mjeri templarima koji su bili vjerni papi, a ni Fridrik nije volio templare smatrajući ih bezumnim fanaticima.[103] Papa je zaratio s Fridrikom u Italiji, u Svetoj zemlji napali su ga templari i on se morao vratiti u Italiju. Vratio je sav izgubljen teritorij i zaplijenio sve posjede templara i hospitalaca.[104]

Ratovi su se obnovili provalom Horezmaka (bivših vladara Horezamskog carstva) koji su bježali od Mongola. Zauzeli su Jeruzalem, oskvrnuli Sveti Grob i 1244. godine u bitci kod La Forbie potukli združene palestinske feudalce, templare, hospitalce i Damašćane. Od 300 templara

[99] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, str. 59.
[100] Skupina autora, *Kada, gdje, zašto i kako se dogodilo?,* Mozaik knjiga, Zagreb, 2005., str. 89.
[101] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, str. 60.
[102] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 224.
[103] B. Frale, *Templari*, str. 122.
[104] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 225.

samo ih je 18 preživjelo, veliki meštar Armand de Perigord je zarobljen, a veliki je meštar hospitalaca poginuo.[105]

Sedmi pohod pod vodstvom francuskog kralja Luja IX. nije bio bolje sreće iako su se templari opet istaknuli odvažnošću. Nakon pobjede kod Damiette križari su se brzopleto upustili u bitku kod Mansure. Templari su u žestokoj bitci ubili sultana Fahr al-Dina, no zatim su nepromišljeno ujahali u sam grad gdje ih je spretni mamelučki general Baibars uništio. Poginulo je 280 templara, samo su se dvojica spasila. Ostatak vojske je opkoljen. Kad je novi sultan pokušao pregovarati s Lujem IX., Baibars ga je ubio i uništio križare. Poginuo je veliki meštar templara Guillaume de Sonnac, a kralj Luj IX. Zarobljen je i otkupljen templarskim novcem.[106]

Iako Napier i Wasserman govoreći o bitci kod Mansure opetovano ističu nasrtljivost i nepromišljenost templara, francuska povjesničarka Régine Pernoud više krivice pripisuje bratu Luja IX., Robertu od Artoisa. Prema njezinom mišljenju, de Sonnac je bio onaj glas razuma koji je upozoravao Roberta da ne djeluje naglo, a kad je on svejedno to učinio, templari su ga slijedili jer im nije bilo u navici bježati iz borbe, koliko god ona bila neravnopravna.[107]

Prodor Mongola stavio je križarske države pred nove izazove. Osvojili su Bagdad, Alepo i Damask, ali već učvršćeni Mameluci porazili su ih 1260. godine kod Ain Jaluta. Ovime su Mongoli potisnuti, dok je mamelučka moć naglo porasla. Mameluci su konsolidirali snage i 1265. osvojili Cezareju, Haifu i Arsuf, 1266. godine pada Safed nakon što su svi templari radije izginuli nego da prijeđu na islam. Godine 1268. Baibars je osvojio i Beaufort, Antiohiju, Jaffu, Banyas i Baghras, a 1271. pao je i Chastel Blanc.[108]

Osmi križarski pohod porazila je kuga 1270. godine pred zidovima Tunisa. Kralj Luj IX. umro je na ovom pohodu. Preostali kršćanski posjedi u Svetoj zemlji posljednjim su snagama odolijevali Mamelucima. General Baibars preuzeo je vlast ubivši sultana Kuduza i sve snage koncentrirao na uništenje križarskih država. Godine 1271. uspio je zauzeti hospitalsku utvrdu Krak des Chevaliers, posljednju križarsku utvrdu u unutrašnjosti. Godine 1285. pao je Markab, glavni grad hospitalaca. 1287. osvojena je Latakija i 1289. Tripoli. Jedino je Akra opstala u srdačnim odnosima s Damaskom, ali 1290. skupina križara iz Lombardije i Toskane pobila je sve muslimane u gradu i navukla na grad bijes Mameluka. Novi sultan Kalaun krenuo je na grad koji je ostao zadnje kršćansko uporište u Svetoj zemlji, no umro je na pohodu pa je vodstvo preuzeo njegov sin al-Ašraf Kalil.[109]

---

[105] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 100.
[106] Isto, str. 104.
[107] R. Pernoud, *Templari – Prava istina o tajnovitom viteškom redu*, str. 88.
[108] J. Wasserman, *Templari i asasini – Nebeska policija*, str. 232.
[109] Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, str. 61.

U teškoj opsadi ujedinjene kršćanske snage koje su sačinjavali templari, hospitalci, teutonci, Ciprani, francuski, engleski i talijanski križari, gradska milicija, te mletačke i pizanske postrojbe pružile su jak otpor Mamelucima. Ipak, brojčana je nadmoć nadvladala križare i templari su bili posljednji čiji je otpor popustio. Dotad je veliki meštar Guillaume de Beaujeu poginuo.[110] Kad je grad osvojen jedini otpor nastavila su pružati središta viteških redova i citadela. Kralj Henrik II. od Cipra i veliki meštar hospitalaca napustili su grad u jednom od preostalih brodova. Sultan Kalil ponudio je predaju obećavši poštedu života i svi su prihvatili – osim templara.[111]

Njihovo se središte nalazilo uz samu morsku obalu i u njemu su se sklonili mnogi civili, a imali su i zarobljenika. No kršćani su u naletu bijesa ubili većinu zarobljenih muslimana što je dodatno razbješnjelo Mameluke. Kad je vitez Peter de Sevrey pošao pregovarati ubijen je zajedno s izaslanicima. Templari su na to nekoliko zarobljenika bacili sa zidina. Uslijedio je konačan juriš, a prethodno potkopani zidovi to nisu izdržali te je u njihovom urušavanju poginulo mnogo ljudi. Mameluci su provalili u templarsko središte i ubili sve na koje su naišli.[112]

9. Propast Reda Hrama

Red Hrama nije mnogo nadživio križarske pohode u Palestini. Unatoč padu križarskih država u Svetoj zemlji, snaga templara nije značajnije oslabila i Red je idućih godina uporno tražio novi razlog svog postojanja. Njegova ekonomska snaga nije ovisila o Svetoj zemlji, za razliku od vitezova hospitalaca koji su bili teško pogođeni gubitkom uporišta u Svetoj zemlji.

Zbog gubitka Svete zemlje Red vitezova Teutonaca uspostavio je svoju državu u Pruskoj, a hospitalci su isto učinili na Rodosu. Templari pak nisu uspostavili nikakvu državu jer su snagom i razgranatošću svojih veza imali daleko jače zaleđe. No njihova financijska moć kojom su držali u pokornosti pojedine europske monarhe i plemiće uzrokovala je veliku mržnju i zavist koja je bila jednim od razloga njihove propasti.[113]

Godine 1305. na Svetu stolicu zasjeo je nadbiskup Bordeauxa, Bertrand de Goth i uzeo ime Klement V. On je odlučio istražiti razne optužbe kojima su bili izvrgnuti templari i dati im priliku da se brane. No francuski kralj Filip IV., koji je templarima dugovao veliku sumu novca, iskoristio je priliku da templare bez mnogo dokaza i poštivanja prava uhiti i zadrži.[114]

[110] G. Napier, *Uspon i pad vitezova templara*, str. 108.
[111] Hrvoje Kekez, „Mamelučka opsada i konačan pad Akre“ u: *Vojna povijest*, broj 39, lipanj 2014., str. 61.
[112] Isto, str. 63.
[113] Charles Phillips, *Crusades and the Crusader knights*, Hermes House, London, 2010., str. 216.
[114] Isto, str. 217.

Dana 13. listopada 1307. godine svi templari u Francuskoj bili su uhićeni i proglasom sljedećeg dana oduzeta im je sva imovina. Tijekom sljedećih godina otezao se sudski proces čije je trajanje francuski kralj iskoristio da zgrne sve bogatstvo Reda Hrama i pod mučenjem iznudi priznanja pojedinih templara. Papa Klement V. izdao je 1312. godine bule *Vox in excelso* i *Ad Providam* kojima je raspustio Red Hrama i njihovo bogatstvo uglavnom predao hospitalcima. No 2001. godine, talijanska povjesničarka Barbara Frale pronašla je u Vatikanskom arhivu pergament iz dvorca Chinona u kojemu je održano suđenje. Dokument je otkrio da je papa Klement V. oslobodio templare i velikog meštra Jacquesa de Molaya svake krivice. Dana 18. ožujka 1314. Jacques de Molay i veliki preceptor Normandije, Geoffrey de Charney povukli su sva priznanja. Osuđeni su kao heretici i spaljeni na jednom otočiću na Seini.[115]

Sam pad Red Hrama do danas ostaje kontroverzna epizoda povijesti, tim više što je progon i uništenje templara bio kompletiran samo u Francuskoj. Drugdje su templari samo promijenili nazive reda ili se pritajili. Zahvaljujući ovome izrodile su se mnoge teorije o njihovom preživljavanju, potajnom djelovanju kroz povijest, utjecaju na prijelomne događaje povijesti, pa čak i o templarima u Americi.[116]

Régine Pernoud primjećuje kako je završni dio templarske povijesti bolje proučen nego njegova cjelokupna, 200 godina duga povijest.[117]

[115] Isto, str. 217.
[116] Isto, str. 216.
[117] R. Pernoud, *Templari – Prava istina o tajnovitom viteškom redu*, str. 126

10. ZAKLJUČAK

Vitezovima templarima ne može se poreći iznimna ratnička vještina, motivacija, opremljenost i upornost. Templari su bili jezgra dobro uvježbanih, opremljenih, discipliniranih i motiviranih ratnika kojih je srednjovjekovnim vojskama često manjkalo.

No ne može se tvrditi da su templari tijekom stoljeća spašavali križare od sigurne propasti.

Iz analiziranih primjera vidljivo je da su križarske vojske u više navrata bile poražene templarskoj prisutnosti unatoč, a ponekad su upravo templari bili glavni krivci za katastrofalne poraze, kao što je to bio slučaj kod Hattina.

Templari su u prvom redu bili snažna konjica, discipliniran ratni stroj koji je pravilno korišten bio zastrašujuća sila. Ovaj posljednji čimbenik – pravilno korištenje – često je izostao u vođenim bitkama i templari su često padali kao žrtve nepromišljenog i netaktičnog pristupa. Njihov vjerski fanatizam i nespremnost na svaki kompromis također je odigrao značajnu ulogu u porazima u pojedinim bitkama (kod Kišona) ili je pak sa sobom poveo cijelu križarsku vojsku (kao kod Hattina).

Templari su prije svega bili ratnici, i to veoma fanatični, no njihov smisao za taktiku, strategiju i diplomaciju nije došao do izražaja. Tako je zbog templarske nepopustljivosti i nespremnosti za suradnju s nekršćanima propao potencijalni savez s asasinima, a nije došlo ni do materijalizacije vojnog i političkog saveza s Mongolima u trenutku kad su mogli bitno promijeniti situaciju u svoju korist.

Njihova nespremnost na diplomatske ustupke nipošto ne znači da za politiku nisu imali potrebna znanja i vještine. No i ovo se više odrazilo na negativan način, te je tako uvelike zbog templarskih intriga Jeruzalemsko kraljevstvo bilo iznutra veoma oslabljeno, i to u trenutku odsudnog obračuna sa Saladinom. Isto se dogodilo i u vrijeme provale Horezmaka kad su templari odbili savez s ekskomuniciranim Fridrikom II., te ovako svaki sklopljen savez između Fridrika i Egipćana učinili nevažećim, i to u trenutku provale zastrašujućeg i moćnog neprijatelja.

Hrabrost, predanost i odlučnost templara na borbu do smrti u najmanju ruku čini ih zastrašujućim ratnicima. No kako je već istaknuto, ove osobine su uglavnom samo pokazivale kako templari hrabro umiru jer nisu znali iskoristiti svoje prednosti; često su bez razloga i svrhe rasipali živote svojih već brojno nadjačanih ratnika.

Njihova spremnost za političke igre unutar kršćanskih država i financijska moć kojom su se uzdignuli u najmoćniji lobi u srednjovjekovnoj Europi također im je priskrbila mnogo neprijatelja. Njihovo političko zaleđe bilo je objedinjeno u osobi pape i onog trenutka kad su

izgubili njegovu podršku izgubili su veći dio pokrića i njihova dotadašnja nedodirljivost pred svjetovnim zakonima isparila je preko noći.

O njihovoj krivici za pripisivane im grijehe napisana je cijela mala knjižnica, a većina povjesničara slaže se da su optužbe bile izmišljene i da jedini pravi razlog njihovog pada leži u njihovoj prevelikoj moći koja je naposljetku ujedinila njihove inače nepomirljive dužnike – francuskog kralja i papu.

Templari su zanimljiv i u mnogočemu kontradiktoran primjer kako dobri ratnici ne moraju ujedno biti i uspješni vojskovođe, da individualno disciplinirani vojnici mogu činiti izuzetno nedisciplinirani kolektiv, a smisao za intrigu i političke igre nije garancija uspješne diplomacije i beskonačnog političkog utjecaja.

11. POPIS LITERATURE

1. Engels, Friedrich: *Izabrana vojna dela*, Vojno delo, Beograd, 1953.
2. Frale, Barbara: *Templari*, Profil International, Zagreb, 2010.
3. Howard, Michael: *Rat u europskoj povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2002.
4. McLynn, Frank: *Junaci i zločinci*, Ljevak, Zagreb, 2009.
5. Napier, Gordon: *Uspon i pad vitezova templara*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007.
6. Olsen, Oddvard: *Templari – Činjenice i pretpostavke*, VBZ, Zagreb, 2007.
7. Pernoud, Régine: *Templari – Prava istina o tajnovitom viteškom redu*, Verbum, Split, 2005.
8. Phillips, Charles: *Crusades and the Crusader knights*, Hermes House, London, 2010.
9. Phillips, Charles; *The World of the Medieval Knight*, Hermes House, 2010.
10. Skupina autora, *Hiramov ključ*, Stari Grad, Zagreb, 2000.
11. Skupina autora, *Kada, gdje, zašto i kako se dogodilo?,* Mozaik knjiga, Zagreb, 2005.
12. Skupina autora, *Ljudi koji su mijenjali svijet*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007.
13. Skupina autora, *Povijest svijeta*, Extrade, Rijeka, 2003.
14. Skupina autora, *Povijest svijeta*, 7. svezak, Jutarnji list, Zagreb, 2007.
15. Skupina autora, *Sveta krv, Sveti Gral*, Nova knjiga, Beograd, 1982.
16. Skupina autora, *Velike bitke – Odlučujući sukobi koji su oblikovali povijest*, Znanje, Zagreb, 2014.
17. Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 1. svezak, Štampa, Beograd, 1962.
18. Skupina autora, *Vojna enciklopedija*, 5. svezak, Štampa, Beograd, 1962.
19. Staguhn, Gerhard: *Knjiga o ratu*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007.
20. Venceslai, Stelio W.: *Templarska utopija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2014.
21. Wasserman, James: *Templari i asasini – Nebeska policija*, CID-NOVA, Zagreb, 2003.
22. Kekez, Hrvoje: „Mamelučka opsada i konačan pad Akre“ u: *Vojna povijest*, broj 39, str. 56-64, lipanj 2014.